

ХОРОВИЙ КЛАС ЯК ОДНА З ФОРМУЮЧИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МУЗИЧНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглядається питання професійної підготовки студентів вищих музичних закладів, їх творчої активності. Серед комплексу формуючих спеціальних диригентсько - хорових дисциплін чільне місце належить хоровому класу.

***Ключові слова:** хоровий клас, хор, вокально-хорові навички, творча активність.*

Хорове мистецтво України тісно пов'язане як із давніми народними музичними традиціями, у якому відобразилися ментальні та світоглядні риси національної духовності, так і з європейськими та російськими музичними впливами. Упродовж століть, у несприятливих умовах бездержавності, хоровий спів ставав одним із важливих чинників утвердження самосвідомості та консолідації українців. Хорова традиція набуває значущості як для українського музичного мистецтва, так і для суспільного життя нашого народу в цілому. Це пов'язано із ментальністю нації, із фольклорно-виконавською традицією, із церковно-літургійною практикою. Українське хорове мистецтво генетично нерозривне з фольклорними співацькими традиціями дохристиянської і християнської діб. Поступово, разом із прогресом матеріального виробництва та збагаченням духовного світу людей, хоровий та вокальний спів набував все більшої стійкості висоти звуку та ритмічної структури, інтонаційну визначеність, організацію та виразну силу. Розширювалися його суспільні функції. Музичний

професіоналізм не міг стояти осторонь цієї магістралі національного мистецтва. Так пізніше утворилося професійне хорове мистецтво.

Творче переосмислення значимості хорової музики у формуванні національного світогляду, естетичної культури нації засвідчують потребу втілення цілого комплексу вимог до диригентсько-хорової підготовки сучасного фахівця.

Професійна підготовка студентів мистецьких закладів являє собою одну із складових всебічного розвитку особистості у вищій школі. Диригентсько-хорова освіта складалася і устанавлювалася потягом багатьох століть і набула сучасних рис в 40-их роках ХХ століття, коли були сформовані кафедри хорового диригування в консерваторіях Києва, Львова, Одеси та Харкова. Багато інших гуманітарних закладів, де є кафедри мистецького напрямку займаються підготовкою та вихованням музично педагогічних кадрів та керівників для різних типів хорів.

Серед комплексу диригентсько-хорових дисциплін чільне місце належить хоровому класу. Хоровий клас – є одним з провідних предметів спеціального циклу на музичному факультеті університетів, педагогічних інститутів, де готують вчителів музики, керівників хорових колективів для загальноосвітніх шкіл, педагогічних училищ, фахівців до самостійної практичної роботи, бо, за словами видатного хорового диригента України К. Пігрова , «тільки через хор можна виховати справжнього хорового диригента» [8, с. 14].

Хоровий клас є творчою, навчальною лабораторією, де студенти пізнають можливості вокальних голосів, набувають основ культури вокально-хорового співу, глибоко засвоюють виразові можливості хорової музики та закономірності хорового виконавства в цілому. На заняттях хорового класу розвиваються і формуються естетичні смаки, музичні здібності студентів, загострюється їх мелодичний та гармонічний слух, почуття ритму, удосконалюються навички ансамблевого виконавства, музична пам'ять.

Рівень і якість розвитку музичних здібностей повністю залежить від застосування дієвих методів навчання, що, передовсім, вимагає проведення постійної вокальної роботи з метою розвитку студентських голосів.

Вивчення питань вокально-хорової роботи студентів в учбовому колективі на основі особистісно-орієнтованих технологій навчання є провідним положенням сучасної освіти і викликає необхідність подальшого розвитку таких технологій для підвищення ефективності формування особистісних якостей студентів. Актуальним ацентом постає проблема розкриття ефективності впливу хорового мистецтва у вихованні гармонійної, духовно багатой особистості майбутнього виконавця

Головне завдання курсу — виховання у студентів професійних умінь та навичок співу в хорі, а також керування хором на основі оволодіння методами роботи з хором, дидактичними принципами і знаннями психофізіологічного процесу який протікає в організмі людини під час співочої діяльності. Він поєднує в собі: по-перше, начальну дисципліну, що синтезує знання з усіх предметів музичної спеціалізації, по-друге, навчальний виконавський колектив.

Творча особистість студента формується в хорому класі через розвиток у ньому творчої активності, яка виражається в різних аспектах його діяльності. З одного боку, студент є членом хорового колективу, вчиться і співає в хорі під керівництвом педагога; з другого — цей же хоромий колектив слугує базою для набуття студентом практичних умінь і навичок керівництва хором в якості диригента. Фахова підготовка майбутнього вчителя мистецтва пред'являє особливі вимоги до формування його майстерності. Ця тема фрагментарно висвітлюється у публікаціях Е. Абдулліна[1], А. Авдієвського [2], О. Апраксіної [3], А. Болгарського[5], А. Мархлевського [6]. Таким чином для ефективної фахової підготовки студентам необхідно постійно та цілеспрямовано розвивати музикознавчі та виконавські якості в тісній єдності з диригентсько-хоровою підготовкою.

В хоровому класі перед керівником хору стоїть завдання – виховати студента так, щоб його творча думка працювала не тільки на рівні виконавця хору, а головним чином на рівні хормейстера. Для цього в процесі роботи зі студентським хором керівник повинен зосереджувати увагу його учасників на етапах розвитку хорового звучання, на методах, які застосовуються в роботі, на художніх і технічних прийомах виконання, оскільки в хоровому класі студент виховується перш за все як ерудований вчитель-музикант широкого профілю.

Майбутній вчитель музичного мистецтва, як і кожен інший вчитель, повинен бути підготовлений до виховання не просто носія певної суми знань, а й повинен розвивати у своїх вихованців почуття прекрасного, формувати високі естетичні смаки, уміння, розуміти і цінити витвори мистецтва, пам'ятники історії і архітектури, красу і багатства рідної природи. Те, що вчитель-музикант вирішує загальні завдання сучасного суспільного виховання, використовуючи специфічні можливості свого предмету — предмету мистецтва, накладає певний відбиток на характер його професійної підготовки. Одночасно з вивченням предметів суспільно- історичного циклу, психологічно-педагогічних і спеціальних музично- теоретичних дисциплін він повинен отримати підготовку як виконавець — інтерпретатор музики.

Важливою формою класної та позакласної професійної діяльності вчителя мистецтва у школі виступає вокально-хорова робота. Хоровий спів — найбільш масова форма активного залучення дітей до музичного мистецтва. Співати здатна кожна дитина, й спів є для неї природним і доступним засобом вираження естетичних потреб та почуттів. Тому підготовка майбутнього вчителя мистецтва повинна бути скерованою на оволодіння майстерністю хорового співу з метою використання його як дієвого засобу музично-естетичного виховання школярів. А. Авдієвський, розглядаючи завдання підготовки майбутніх учителів, вбачає їх у тому, щоб навчити дітей мистецтву, ”залучити їх до безпосередньої участі в творчості для повноцінного виховання. Навіть якщо діти не стануть у майбутньому

професійними музикантами, виховання мистецтвом сприятиме формуванню гармонійно розвиненої особистості...” [2,6] .

Випускник мистецького закладу повинен бути готовий до практичної роботи з дитячим хором і знати: з чого починати його створення, як організувати учбово-виховну і творчу роботу, які труднощі йому потрібно буде долати в процесі виконання великого об'єму нетворчих завдань. Тому хоровий клас – одна із основних дисциплін спеціального циклу музично-педагогічних дисциплін, який готує вчителів мистецтва, керівників для шкільних хорів. Керівник хорового класу, опираючись на знання, вміння і навички, які студенти отримують по всіх предметах спеціального циклу, створює систему роботи з хором, якою повинні керуватись студенти в майбутній хоровій роботі в школі.

Звичайно, за всіма перерахованими параметрами студент вдосконалюється і в індивідуальному навчанні, але хоровий клас — явище особливе: це творча лабораторія сьогоденної і майбутньої практичної діяльності студента.

Перед хоровим класом та його хормейстером стоять відповідальні завдання:

- сформувати інтерес до хорового співу та диригентської діяльності;
- виробити у студентів вокально-хорову техніку необхідну для співу в хорі;
- розвинути слухові здібності, вокально-хорові навички, необхідні для роботи з хоровим колективом;
- виробити у студентів навички професійно-художнього виконання творів;
- вивчення різних стилів і жанрів хорової музики, знайомство з принципами підбору хорового репертуару;
- виховання художнього смаку за допомогою вивчення та виконання високохудожніх зразків хорової літератури;
- забезпечення студентів хоровим репертуаром, який може бути необхідним у їх подальшій професійній діяльності.

У хоровому класі реалізується одна з найважливіших і обов'язкових вимог до будь-якого навчального процесу - взаємозв'язок теорії та практики. Досягнення необхідного рівня знань, умінь та навичок для роботи у хоровому класі можливе не лише за умови оволодіння студентом усією системою предметів музичного та диригентсько-хорового циклів: сольфеджіо, гармонія, аналіз музичної творів, історія музики, музичний інструмент, хорознавство, диригування, вокальний клас. Обов'язковою умовою досягнення позитивного результату є усвідомлення їх взаємозв'язку.

Одним із відповідальних і важливих моментів створенні творчої установки в хорі — вокально-хорова розспівка колективу, бо в процесі розспівування хор технічно навчається основним виконавчим навикам співу: єдино утворюючій манері фонації голосних і приголосних; різноманітним характером звуковедення; співочим диханням, його затримкою і правильним розподіленням; ланцюговим диханням; вміння під час свого співу слухати і оцінювати звучання інших голосів і т.д.

Керівник хорового класу на кожному занятті повинен вміло поєднувати всі види вокально-хорової роботи як в розспівуванні хору так і в роботі над хоровими творами. Всі набуті навички і вміння постійно закріплюються, вдосконалюються, поступово ускладнюються в роботі на всіх наступних курсах.

Репертуар хорового класу повинен підпорядковуватися тим завданням, що ставить перед собою цей курс:

- виховання у студентів високої вокально-хорової культури;
- підготовка державних програм та концертної діяльності;
- забезпечення практики студентів.

Виховання майбутніх диригентів-хормейстерів, вчителів мистецтва в хоровому класі повинно відбуватись на основі кращих хорових творів вітчизняних та зарубіжних композиторів, обробок народних пісень, фрагментів з опер. До репертуару необхідно включити твори різних епох, стилів, жанрів. Це дає можливість студентам глибше познайомитись на

практиці з хоровою музикою різних часів, напрямків. Правильно підібраний репертуар навчального хору активно впливає на формування естетичного смаку студента, його професійних вмінь, творчого практичного досвіду, на розуміння можливостей і особливостей хорового виконавства як з позицій учасника хору, так і з позицій його керівника.

Основним фактором при виборі виконавського репертуару повинні бути особливості навчального хору, виконавські можливості колективу. В репертуар хору бажано включати такі твори, які б сприяли вдосконаленню художньої та виконавської майстерності хору, різноманітні за формою і фактурою, необхідні студентам для проходження практики, підготовки дипломних робіт і концертних виступів. Тому керівник хорового колективу, працюючи над створенням репертуару для кожного навчального хору, повинен старанно аналізувати та підбирати відповідний матеріал з урахуванням всіх цих моментів.

Вокальна робота є важливим розділом методики роботи з хором. Під час занять у хоровому класі студент переймає складну технологію репетицій у керівника навчального хору, тому викладання цієї дисципліни необхідно доручати високо кваліфікованому фахівцю. «В іншому разі студенти будуть позбавлені можливостей бачити зразок справді професійної роботи хормейстера, відчувати на собі вплив творчої особистості досвідченого музиканта, практично осягати «таємниці» вокально-ансамблевої майстерності»[6, 12]. Навчальна робота хору повинна бути направлена на підвищення виконавської кваліфікації колективу і оволодіння ним всіма засобами художньої виразності.

Таким чином, особистість студента, майбутнього вчителя мистецтва, в хоровому класі формується шляхом розвитку творчої активності, яка виявляється в різних аспектах діяльності: з одного боку, він учасник хорового колективу, навчається і співає в ньому як хоровий співак, а з іншого, цей колектив є базою для набуття студентом практичних вмінь та навичок керування хором в якості диригента.

Спів у хорі розвиває у студентів почуття колективізму, організованості, свідомого ставлення до процесу навчання, емоційність, художній смак, музичні здібності, вокальні навички в специфічних умовах хорового строю та ансамблю, а також формує виконавську культуру і майстерність. Працюючи з хором як хормейстер, студент набуває навичок диригента-виконавця. В творчому контакті з хором у нього розвиваються організаторські здібності, воля, тактовність, почуття міри, вміння підтримувати психологічний творчий контакт з окремими учасниками хору і колективом у цілому.

Навчальна робота та виконавська діяльність студентів у хоровому класі сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості; створенню умов для розкриття і розвитку творчого потенціалу кожного студента та його подальшої самореалізації; підготовці до організації та проведення вокально-хорової діяльності у класній та позакласній роботі; розвитку у студентів професійних вмінь та навичок співу у хорі; вихованню у студентів професійних навичок керування хоровим колективом на основі оволодіння методами роботи з хором, дидактичними принципами і знанням психофізіологічного процесу співацької діяльності; вивченню кращих зразків хорового мистецтва, які будуть сприяти музичному, художньому та естетичному вихованню студентів.

Значним резервом підвищення якості учбово-виховного процесу є міжпредметний зв'язок диригування з суспільно-педагогічними, музично-теоретичними, виконавчими дисциплінами. Вони сприяють засвоєнню знань, формуванню навичок та умінь, необхідних для успішного пізнання і виконавчого втілення хорових творів.

Список використаної літератури

1. Абдуллин Е. Б. Методологический анализ проблем музыкальной педагогики в системе вузовского образования / Едуард Борисович Абдуллин. – М.: Прометей (МГПУ), 1990. – 188с.
2. Авдієвський А. Т. Формування особистості на ґрунті національно –культурного відродження / А. Т. Авдієвський. // Мистецтво у школі: зб. ст. упор. І. М. Гадалова. – К:

УДПУ, 1996. – Вип. I. – С. 80-83. 237

3. Апраксина О.. Из истории музыкального воспитания в школе / Музыкальное воспитание в школе.- Сост. О. Апраксина. //сб. ст. в помощь учителям школ, руководителям детских хоровых коллективов. Вып. 9. М., "Музыка",1974. -39с.

4. Асафьев Б. В. О хоровом искусстве: сб. статей/Борис Владимирович Асафьев. – Л.: Музыка, 1980. – 212 с.

5. Болгарський А. Г., Сагайдак Г. М. Хоровий клас і практика роботи з хором / А. Болгарський, Г.Сагайдак /. – К., 1987.

6. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі./ А. Мархлевський/ — К.,1986, с.5.

1. Соколов В Работа с хором / В. Соколов/ - М., 1967, с.43.

2. Пігров К. Керування хором / К.Пігров/- К., 1962, с.149.

Zvarychuk Zh. Choral class as forming one of the disciplines of training students of music schools.

This article discusses training students of music schools, their creative activity. Among the complex forming special conductor - choral disciplines prominently belongs choral class.

Keywords: *choral class, choir, vocal and choral skills, creative activity.*